

כתבים

אברהם אביש שור

אשכבתא דרבי מרן אדמו"ר הזקן זיע"א ומקום מנוחתו במלינאוו

(א)

הסתלקותו של מרן אדמו"ר הזקן רבי אהרן מקארלין בעל ה"בית אהרן" זיע"א בטו"ב סיון תרל"ב בשעה ששהה בעיירה וואהלינית קטנה מלינאוו שעמדה על אם הדרך במסלול נסיעתו לסאדיגורא שבפרבר טשרנוביץ בבוקובינה לחתונת נכדתו¹ - הוסיפה לא מעט לרגשי היגון והיתמות שחשה עדת החסידים כשנטלה מהם עטרת ראשם. העובדה שמרן אדמוה"ז זיע"א עלה בסערה בהיותו בנכר ולא בביתו בסטאלין², והמציאות המרה שהמוני החסידים הפזורים במקומות מושבותיהם בערים ובעיירות בפולסיה ובליטא לא זכו ללוות את רבם למקום מנוחתו-קודש - השרתה אבל כבד על החסידים שעטופים היו ביגון קודר על שהורם מהם נזרם ותפארתם. אלא שיחד עם הכאב והאבל נקשרו קשרים לאשכבתא דרבי ונשזרו נימים למקום ציונו הקדוש. אם אמנם רובם אבדו לנו ברבות השנים, הרי אך רק מרסיסיהם של מאמרים וסיפורים, מסורות ושמועות, מפי רבותינו הקוה"ט זיע"א ומזקני החסידים בעלי שמועה, על ענינים וסיבות, גלויים ונסתרים, נרקמת ועולה מסכת שלימה הקשורה בהסתלקותו ומקום ציונו הקדוש והעטויה בהילה ורז.

למחרת אסרו-חג פסח [יום ה' ט' למב"י יתבר"ך - כ"ד ניסן] תרל"ב שלח מרן אדמוה"ז זיע"א אגרת לחתנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א, בו הוא מברשו שהוא נענה להזמנתו לבוא על נשואי בתו, ובין היתר הוא כותב: "...מכתבך

1 מרת נחמה גיטל ע"ה, בת הרה"ק רבי אבי עזרא זליג מדרוהוביטש זיע"א חתן חתנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א - עם הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זיע"א. כך עולה ממה שרשום באגרת הזמנה של הרה"ק רא"י מסאדיגורא זיע"א (מאוסף ידידי הרב דוב רבינוביץ הי"ו שבאדיבותו ניתן לי לצטט קטעים מהזמנה זו וממכתבו של מרן אדמוה"ז זיע"א מיום כ"ד ניסן תרל"ב הבא להלן): "...לפרט ישוב ירחמנו (תרל"ב)... תור נשואי נכדתי היקרה מרת נחמה גיטל תתי' עב"ג החתן הנחמד נטע שעשועים כ' ישראל יחי' בן אחי הרב הצדיק המפורסם מו"ה מרדכי פייביש שליט"א... החופה תהי' ברצו"ה יום ו' ט"ו סיון הבעל"ט פה ס"ג...". וראה בדברי אהרן עמ' רסד שהשערות נכונה.

2 אליה עבר בין שנת תרכ"ה לשנת תרכ"ו, דאה בקובץ באו"י כא עמ' קמה.

בבקשתך שתהיה נסיעתי אי"ה למחנכם באופן שתוכל להיות אי"ה החתונה אחר שבועות למז"ט... והנה כפי שנודע קירוב הדרך מכאן למחנכם דרך בראדי בכמה פרסאות... הנסיעה דאשתקד מקארלין ואשתקד היה כמה עכובים מרחוק הדרך וממניעת סוסים פאצטאווע [מרכבת דואר], על כן אקוה להשי"ת שגם עתה... לי למלאות רצונכם לבוא אי"ה על החתונה כפי רצונכם אחר שבועות... כשיגיע לידי הפ"פ...". היענותו של מרן אדמו"ר הזקן זיע"א לצאת בערוב ימיו הקדושים לנסיעה ארוכה מסטאלין עד לסאדיגורא הרחוקה - היתה טבעית ולא עוררה שום תמיהה. רגיל היה מרן אדמוה"ז זיע"א לנסוע הרבה לבית³ בתו הצדיקת הרבנית מרת מרים וחתנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א, ובפרט לשמחת נשואי נכדיו ונכדותיו. גם בשנה שלפניה, בסיון תרל"א⁴ שהה מרן אדמוה"ז זיע"א בסאדיגורא לרגל שמחת נשואי נכדו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זיע"א, והשתתף בדרך כל הקיץ עד שחזר לביתו בסטאלין באמצע ימי חודש אלול.

אלא שבשבועות מספר אחר-כך, ביום כ"ב אייר, כבר רמז מרן אדמוה"ז זיע"א על הסתלקותו הקרובה, ועל כך סיפר הגה"ח רבי חיים מנדל⁵ ז"ל כפי שקיבל מזקני החסידים: באותו יום ציוה לגאון החסיד רבי יו"ט שמחה רבה של לאהשינ⁶ זצ"ל לכתוב בשמו אגרת לבתו וחתנו בסאדיגורא, כמענה על שאלתם מתי יכול מרן אדמוה"ז זיע"א להגיע לסאדיגורא, ובהתאם לכך הם יגבילו זמן החתונה, והכתיב לו את הדברים, באמרו אליו: שרייב אז מיר פארין, קיין זמן שרייב ניט⁷, אויף דיא עלטער ווילין מיר קיין ליגנער ניט בלייבין" וכתב מרן אדמוה"ז זיע"א בעצמו רק שורה ראשונה וחתם את שמו, וכל השאר כתב רבי יו"ט שמחה זצ"ל, ואז היה שבעה ושלושים לימי הספירה, וכתב היום שבעה ושלושים, וכשהגיעה האגרת לבתו הצדיקת מסאדיגורא ע"ה נתעלפה כי הבינה למה הוא רומז שבעה ושלושים, כי אדמו"ר הזקן היה דייקן גדול בלישניה⁸.

מספר ימים טרם שרצה לנסוע לסאדיגורא, הגיע לסטאלין אחד החסידים, שלרגלי מסחרו היה מבקר הרבה במלינאו, לשבות במחיצת מרן אדמוה"ז זיע"א, ובערב-שבת התענין מרן אדמוה"ז זיע"א אצלו אודות העיירה מלינאו, ולאחר שבת, ביום הראשון שאלו שוב על טיבה של מלינאו, ותמהו החסידים על שמרן זיע"א מתענין כל-כך בעיירה קטנה זו, נענה ואמר להם בפשטות מפליאה, כדרכו בקודש לכסות ענינים גבוהים: איר קענט דאך מיינען ווער ווייסט וואס איך פרעג אויף מלינאו, איר ווייסט וואס, מיר האלטין באר א נסיעה, א ווייטע נסיעה, קען דארט אויס קומען א לינת לילה, דער פאר פרעגין מיר זאך -] אתם יכולים להכנס

3 מרן אדמוה"ז זיע"א אמר פעם: "מיר האבין דריי הייזער, אין קארלין, אין סאדיגורא און אין מעז'בוז'" (מזקני החסידים) וראה בקובץ באו"י ל עמ' קמא בהערה 1.

4 ראה בקובץ באו"י ל עמ' קנא כל סדר הנסיעה של מרן אדמוה"ז זיע"א בקיץ תרל"א.

5 אודותיו ראה בקובץ באו"י כו עמ' קלא בהערה 39.

6 אודותיו ראה בקובץ הנ"ל עמ' קלו בהערה 54.

7 מהעובדה שזמן החתונה נקבע בט"ו בסיון - עולה כי אכן לא היה תיאום עם מרן אדמוה"ז זיע"א על קביעת הזמן, כי הרי יצא לדרכו דק ביום י' סיון, לנסיעה ארוכה של כשבועיים ימים, בתנאי הנסיעה של הימים ההם. וראה בקובץ באו"י לד עמ' קמז בהערה 3.

8 כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל הי"ד. עובדה זו נדפסה בדברי אהרן עמ' רסד בקיצור.

להשערות מי יודע בשל מה אני מתעניין על מלינאו, יודעים אתם מה? אנו עומדים לפני נסיעה, נסיעה רחוקה, אולי יזדמן לנו להגיע שם ללינת לילה, בשל-כך אנו מתעניינים כל-כך⁹.

למעשה לא היתה זו פעם ראשונה שמרן אדמוה"ז זיע"א התעניין על טיבם של ערים בוואלין, זה כשנתיים ימים, החל משנת תר"ל, היה מרן זיע"א מתכוון לדרכו האחרונה מעלמא הדין, מתחילה היה מתעניין על העיר דובנא שמלינאו שוכנת על-ידה, אך ככל שהתקרב מועד נסיעתו, שמעו מפיו הק' התעניינות גוברת על העיירה מלינאו¹⁰.

טעמם של דברים גילה אז מרן אדמוה"ז זיע"א לאזני בנו מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א: "א"א מו"ר צוק"ל טרם ששם פעמיו לדרך ההוא שנתבקש בשם לשיבה של מעלה, אמר לי בזה"ל: על הציון הקדוש של אא"ז הקדוש הרב ר' אהרן הגדול מקארלין צוקללה"ה יש לקונן ולפרש הפ' (איכה א ד) דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד, שהדרכים של אותו הציון המה אבלות מבלי באי מועד, ולא כן ציוני הצדיקים שהמה במדינת וואלין שרבים משתטחים עליהם בתפלה ותחנונים לפני השי"ת. כך אמר לי בפיו הקדוש, והבנתי מדבריו הקדושים שהתפלל ע"ז לעת מצוא שיהיה בוואלין, וכך הועילה לו תפילתו¹¹.

בנו מרן אדמוה"צ זיע"א היה כל-כך חרד ממה שקלטה אזנו ומאשר צפה ברוח-קדשו. והיו חסידים מספרים כי רגיל היה מרן אדמוה"ז זיע"א לתמוך בקרובי משפחתו, ואז טרם נסיעתו, הגיע אליו אחד מקרוביו, נענה מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א ואמר אליו במר-נפשו: דוא זעסט ניט אז בלוט רינען איבער דיא קנעכיל? [האינך רואה איך דם ניגר מעל העקבים?]¹².

בטרם נסע מרן אדמוה"ז זיע"א לדרכו למלינאו, נפרד מבנו מרן אדמוה"צ זיע"א, ומסר לו פתקא מקופלת ואמר לו שיפתח אותה לאחר שיקבל ידיעה, ומרן אדמוה"צ זיע"א הרגיש בדבריו אלו כי מתכוון הוא לדרכו האחרונה, ונענה לחסידים ואמר: חסידים ותיקים היו מונעים אותו מלנסוע¹³.

על סדר נסיעתו מביתו אחר חג השבועות היה מספר¹⁴ הגאון החסיד רבי חיים מנדל ז"ל כפי ששמע מפיהם של זקני החסידים שהפליאו את העובדה שאף בהיות מרן אדמוה"ז זיע"א בדרכו טרם הסתלקותו לשמי רום, לא הסיר מחשבתו הק' מנכדו הינוקא קדישא שקשור היה אליו בעבותות אהבה: "בחודש סיון תרל"ב, האחרון לחיי אדמוה"ז (אז חל א' שבועות ביום הרביעי) במוצאי שבת [פרשת נשא] רצה אדמוה"ז זיע"א לחדש הלבנה, אבל השמים נתכסו בעננים ולא יכול היה לחדש את הלבנה, ולמחרתו ביום הראשון, [י' סיון] נסע לדרך עד שהגיע לאיזה כפר ועמד

9 כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל הי"ד. ראה עובדה זו בדברי אהרן עמ' רסד בקיצור.

10 דברי אהרן עמ' רסד.

11 ספה"ק בית אהרן אהרן דף קנו ע"ב. בכתבי הר"י שו"ב עמ' רפג מובא "כי הטעם שנסע הרש"ק מקארלין ללאדמיר, אמר בעצמו, ששם בוואלין המנהג ליסע על קברי צדיקים וזהו טובה גדולה בעולם האמת".

12 כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל הי"ד.

13 מזקני החסידים, וראה בקובץ באו"י לה עמ' קמא.

14 כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל הי"ד, וראה בקובץ באו"י לד עמ' קמח, ובהערה א 3 על ענין ההתקשרות בקדוש לבנה.

שם, ובלילה גם לא יכול היה לחדש, ולמחרתו [יום ב' יא סיון] נסע הלאה לדרכו עד שהגיע לאיזה כפר ועמד שם. וחסיד מחסידי אדמוה"ז זיע"א לא יכול היה לקבל ברכת הפרידה מאדמוה"ז זיע"א, וידע באיזה דרך אדמוה"ז נוסע, ונסע אחריו, עד אשר הגיע ביום ב' בערב [אור ליום ג' יב סיון] לאותו כפר שמרן אדמוה"ז עזר שם. ושאלו מרן אדמוה"ז אם מרן אדמוה"ז צ' כבר חידש את הלבנה, וענה לו שכן, ונענה מרן אדמוה"ז זיע"א: דעריבער וועלין מיר מחדש זיין מיטין קינד [הינוקא], ואחר-כך התברר כי בעת שמרן אדמוה"ז זיע"א חידש את הלבנה ישן אז הינוקא, ולא רצה אדמוה"ז זיע"א להקיצו משנתו" כך הושלמה התקשרותם בטרם עלותו לשמי רום.

בשב"ק פרשת בהעלותך שבת מרן אדמוה"ז זיע"א במלינאו, "ובעת רעוא דרעוין בסעודה שלישית"¹⁵ אמר את התורה שנדפסה בספה"ק "בית אהרן"¹⁶ ובו רמז על הסתלקותו: "שנת תרל"ב בש"ק פ' בהעלתך טרם נסעו למנוחות זי"ע אמר: וי"ש אשר יהיה הענן ימים וגו' וי"ש אשר יהיה הענן מערב וגו', כמו שדברנו בפ' בישויים חכמה - ב' פעמים י"ש, להנחיל ארהבי י"ש ואוצרותיהם אמלא. כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, ובהעלותו יסעו - היינו כשהעלו ויחדו בחי' יש לבחי' אין אזי יסעו...". הרב החסיד ר' ישראל בנימין גלייברמן¹⁷ ז"ל רשם¹⁸ מדברי חמיו הגאון החסיד רבי יו"ט שמחה ז"ל רבה של לאהישינ, שכנראה היה יחד עם מרן אדמוה"ז בשבת זו במלינאו,¹⁹ ושמע מפיו הק' סיום הדברים: "שאדמו"ר הקדוש ז"ל זי"ע אמר עוד, יבילו שי למורא (תהלים עו יב), כפי המורא כן יובילו השי". מתוך מקור חסידי אחר²⁰, שכנראה שמע מחסידים ותיקים שהיו באותו מעמד, - עולה כי מרן אדמוה"ז זיע"א חלה בשבת, "בחליו קודם הסתלקותו ישב בשבת בהעלותך בסעודה שלישית עם אנשים ואמר אז בהעלותו יסעו, היינו שאם אדם מעלה כל מה שצריך להעלות אז יסעו מאג ער שוין פאריין". וניגן אז את הזמר "י-ה אכסוף" בנגון של "על הכל"²¹.

מסורה היא בפי בני העיירה מלינאו על אשכבתא דרבי²², "פעם אחר שבועות הגיע הצדיק למלינאו, וכדרכו, קבע אכסניתו בביתו של החסיד ר' לעמל אביו של החסיד ר' חיים לעמלס, הרבי התעכב שם מספר ימים, הגיעו אליו חסידים שבאו לקבל פניו ולהתברך מפיו הקדוש. העיירה רחשה וגעשה מהחסידים הרבים שמלאו את רוב בתיה בעקבות ביקור הצדיק".

15 דברי אהרן עמ' רסד, וראה גם להלן בהערה 20

16 דף קיד ע"ב.

17 אודותיו בקובץ באו"י יד עמ' קלד בהערה 4

18 בשולי הדף בספה"ק בית אהרן שהיה ברשותו, ונמצא באוצר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: "שמעתי ממר"ח מ"ו הרב שמחה ז"ל שיש כאן השמטה".

19 ואולי בהיותו מהתלמידים המובהקים והקרובים של מרן אדמוה"ז זיע"א, היה הוא זה אשר החליט על הטמנת גופו הק' של מרן אדמוה"ז זיע"א במלינאו, כי בנו הוא מרן אדמוה"ז זיע"א לא היה שם בעת ההסתלקות.

20 ס' "רמזי הגדות" ח"ב "אמרי יאה וגדיא יאה" להרב דוד שבתי מכאיראמטשא שבבסרביה, ברדטשוב תרנ"ח, עמ' טו. תודה לירידי הרב שמואל חיים גרובער הי"ו ממכון "משכנות יעקב" דחסידי סקווירא, שהמציא לי מקור נדיר זה.

21 מפי הרה"ח ר' אהרן הויזמן הי"ו, ומשום כך נהגו בסעודה שלישית של שבת בהעלותך שקודם ההילולא קדישא - לנגן את הזמר י-ה אכסוף בנגון זה.

22 ס. בארדיטש-גאלדבערג, ס' מלינוב-מרוויץ, חיפה תש"ל, עמ' 80 ואילך, והשלמות המחבר הנ"ל בכתב-עת בשפת האיריש שי"ל בארה"ב. כפי ששמע מזקיני החסיד ר' יצחק סטראסטע ממלינאו ז"ל.

"כשהתכונן לנסוע מהעיירה יצא הצדיק מהבית וציוה לרתום את העגלה שעמה הגיע, ומיד התקשרו בשמים עבים שחורים, הביט עליהם הצדיק והכריז: השמים שלי התקדרו בעננים שחורים, הגיע הזמן, קוראים לי הביתה!, נכנס הצדיק חזרה לבית אכסניתו ושאל למי בעיירה יש מטה חדשה, ומיד הביא החסיד ר' אברהם חול'יס מטה חדשה שהיתה בביתו, שלא ישן עליה איש, ושכב הצדיק במטה זו שעליה גוע ונאסף אל עמו".

תיאור חסיד-מקורי²³ מוסר פרטים נוספים על "אשכבתא דרבי": "...ביום א' [י"ז סיון] התפלל בבוקר עם מנין ואח"כ למד בתפילין דר"ת כל השיעורים שלו שבכל יום, ואח"כ שכב במטתו ואמר פיוטים די"ג אין כא-לקינו ואתה הוא א-לקינו בשמים ובארץ, והאדרת והאמונה ועוד פיוטים, ואח"כ אמר מזמור שיר חנוכת כו' וגמר הקפיטל, ואח"כ התחיל שנית וכשסיים כי רגע באפו חיים ברצונו נשתתק, ואז בא הדאקטיר ורצה להקיצו וראה שיצאה נשמתו הקדושה ממנו ועלתה למעלה נ"ע..."

למחרת ביום ב' ח"י סיון הגיעה, על-ידי רץ, הבשורה המרה ל"חצר הקודש" בסטאלין, ובנו מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א היה עומד בתפלה, ועדיין לא מסרו לו את הידיעה שהגיעה זה עתה, כשהגיע להודו עלה על הבימה וביקש שמי שיש בידו צוואתו הק' של זקנו מרן הר"א הגדול מקארלין זיע"א שיביאה אליו, והושיט לו החסיד ר' בערל שוחט לעווניטאל ז"ל את הצוואה הק', שהיתה מונחת אצלו בתיק הטו"ת, וקראה מרן אדמוה"צ זיע"א מהחל ועד כלה, ולאחר קריאת התורה ניגש לספר התורה וענה ואמר: טובה גדולה היא שאין הבנים עומדים ליד מטת אביהם בעת פטירתם²⁴.

לאחר שהודיעו למרן אדמוה"צ זיע"א על הבשורה המרה שהגיעה ממלינאו, פתח את הפתקא שאביו אדמוה"ז זיע"א מסר לו בטרם נסיעתו, והיה כתוב בה: שיברך שתי ברכות, ועל אף כי איני משאיר לך ירושת ממון [כי השאיר אחריו הרבה חובות עצומים בעשרות אלפי רוב"כ] בכל זאת אני מוריש לך ירושת הנשיאות להנהגת העדה הקדושה²⁵.

עדת החסידים המקושרים שבכל אתר התעטפו ביגון כבד. במלינאו עצמה, מקום שבה עלה מרן אדמוה"ז זיע"א בסערה השמימה, לא עברו אלא שבועיים ימים, והבית ששמש אכסניה למרן אדמוה"ז זיע"א בטרם הסתלקותו - נשרף ועלה בלהבות.²⁶ וזקני החסידים היו מתארים את האבל הנורא שהיה בסטאלין בעת שהגיעה ממלינאו המרכבה²⁷ ("קאלעס") הריקה של מרן אדמוה"ז זיע"א ל"חצר הקודש" שאז גברו ועלו הבכיות של החסידים בראותם מחזה כואב זה²⁸.

23 ראה הערה 20

24 דברי אהרן עמ' רסד. וראה בקובץ באו"י כג עמ' קלט.

25 מזקני החסידים, וראה בקובץ באו"י לה עמ' קמא.

26 מרשימות החסיד ר' משה מלמד ז"ל.

27 במרכבה של מרן אדמוה"ז זיע"א שעמה היה עורך את נסיעותיו הארוכות - היו מדפים שעליהם עמדו הספרים שבהם למד בעת נסיעה את ח"י שיעוריו שבכל יום (מזקני החסידים).

28 מפי הרה"ח ר' אהרן הויזמן הי"ו.

גם בירושלים עיר הקודש והמקדש, שמרן אדמוה"ז זיע"א קבע בה בית מדרש לחבורת החסידים, הגיעה הידיעה המעציבה מיד בדרך פלא, אחד מהחסידים, הרה"ח ר' זאב פינסק'ער ז"ל חלם לו באותו לילה "שהוא עובר ברחוב היהודים בעיר העתיקה, וראה קהל גדול מלואים את הרה"צ הק' ר' אהרן מקארלין זצ"ל, ומכיון שהוא הי' אחד מחסידי קארלין, הצטרף גם הוא למלואים, והלך עמם מרחוב היהודים עד לבית מועד לכל חי, וקברו נכרה למראשותיו של הרה"ק בעל אור החיים זצ"ל - מזרחא. כאשר קם בבוקר היה נבון מאד, ועלה לבית מדרשינו וביקש להטיב לו את החלום, ואילצו אותו לספר את דבר החלום, והחסידים לא היססו הרבה והלקו אותו על חלומותיו ועל דבריו, אכן לדאבונינו - כעבור שבועיים הגיעה הידיעה מהסתלקות רבינו האדמו"ר הזקן...²⁹.

בימי השבעה נכנסו החסידים שבורים ורצוצים לנחם את מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א שענה למנחמים ב"דברי נחמה שאמר בדמעות שליש בעת שבאו לנחמו על הסתלקות אביו הק' אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ³⁰: ולאחר שמסר את הדיבורים הקדושים של אביו מרן אדמוה"ז זיע"א על רצונו הק' שיהיה לעת מצוא בוואהלין, אמר דברים על שושילתא דדהבא המתייחסת לדוד מלכא משיחא, ושלאביו הק' היו כמה בחינות של דוד המלך ע"ה: "אא"ז הק' והנורא הרב ר' אהרן הגדול זצוקללה"ה היה לו קבלת יחוס מזרע דוד המלך ע"ה, ואאמו"ר היה לו כמה בחי' שהיו אצל דוד המע"ה, שהנהיג עדתו עדת ישורן שבע וארבעים שנה, כזמן מלוכת דהמע"ה, וכמה דמים יצאו ממנו בכל יום, כדאיתא במדרש לגבי דהמע"ה והיה נעים זמירות ישראל כידוע", ודיבר על הסתלקות עמוד התפלה: "ואין לנו לנחם עצמינו זולתי במאמר המדרש כשאין מי שיתפלל עבור ישראל, הקב"ה בעצמו עומד ומתפלל, ואמר בשם הרה"ק ר"ב ממעזיבו זצלה"ה הפי' ברוך פודה ומציל ברוך שמו, היינו שהקב"ה בעצמו עושה הפדיון בשמו הגדול, ומשפיע כל טוב לישראל". ובתוך כך הזהיר על האחדות בין החסידים: "אמר בשם הרה"ק מהר"ש מקארלין שאמר אחר שנתבקש אא"ז בישיבה של מעלה, לא תתגודדו, ולא תשימו קרחה, לשון קרח וקרירות, כי רק בין עיניכם למת, אבל באמת עדיין עומד ומתפלל", וסיים בדברי נחמה מדברי זקנו מרן הרא"ש הגדול מסטאלין זיע"א על תפלת הצדיקים בעולם העליון: "אא"ז הרה"ק ר' אשר זצלה"ה אמר קודם עלייתו לשמי מרום, יש צדיקים הק' שמבטיחים שלא יכנסו לג"ע עד שיבא הגואל, ואנו אין בכוחנו להבטיח הבטחה כזה, רק זה נאמר כאשר היה כל עובדותינו בעוה"ז בתפלה ותחנונים עבור ישראל כך בעולם העליון נעמוד בתפלה ובתחנונים עבורם, וכל הדברים האלו צריכין אנו להאמין באמו"ש לעת עתה על א"א מו"ר זי"ע ועכ"י".

הגה"ח רבי חיים מנדל ז"ל היה מספר³¹ כי "הגאון החסיד רבי יו"ט שמחה רבה של לאהישין זצ"ל ועוד אחד מחשובי החסידים, נסעו (כנראה ממלינאו מיד לאחר ההסתלקות) ובאו לסאדיגורא, בתוך ימי האבל, כדי לנחם את בתו הרבנית הצוה"ח מרת מרים ע"ה, ובין הדיבורים ששוחחו עם חתנו של מרן אדמוה"ז זיע"א, הרה"ק

29 מטה אהרן, חסידי קארלין בירושלים, עמ' ה. בתולדותיו של הרה"ח ר' זאב פינסק'ער ז"ל.

30 ספה"ק בית אהרן דף קנו ע"ב.

31 כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל הי"ד.

רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א, דיברו ממרן הר"א הגדול מקארלין זיע"א, ואמר אחד מהחסידים כי שמע שמרן הר"א הגדול היה שרביט הזהב של הקדושה, והשיב הרה"ק מסאדיגורא זיע"א: דאס איז נאך א קליינער שבח, מיר האבן בקבלה אז עהר האט געמאכט פ' אלף בעלי תשובה". והרה"ק מסאדיגורא זיע"א אמר על חותנו מרן אדמוה"ז זיע"א: "הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים, דער הייליגער שווער האט גילעבט זיבעציג יאהר מיט נאך זיבעצין טעג, אין דיא זיבעצין טעג האט ער נאך גידאבונט גוטע דאבונין"ס³².

הסתלקותו של מרן אדמוה"ז זיע"א השרתה אבל כבד גם בקהילות רחוקות, שלא נמנו על עדתו. בכסלו באותה שנה נסתלק הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל זיע"א, והסתלקותו של מרן אדמו"ר הזקן זיע"א בחודש סיון הכתה בכפלים את מחנות החסידים בכל אתר. גודל האבידה בהסתלקותם של שני צדיקי הדור בשנה אחת צויין גם בספר "הזכרון" שנדפס בירושלים³³: "... וגם בערי וואלין נשברה עוז תפארת ישראל בהפקד צדיקי קדושי עליון בהלקח הרב הצדיק הקדוש מופת הדור רשבה"ג דחסידי וואלין מו"ה אהרן זצקלה"ה מטשרנאביל זיע"א, ובעוד לא מלאו איזה ירחים והנה שבר על שבר נגש על עטרת ישראל הרב הצדיק הקדוש מופת הדור רשבה"ג דחסידי ליטא ומחוז פאלסי" מו"ה אהרן זצלה"ה מקארלין זיע"א...". גם בגאליציה הרחוקה תינו את גודל האבידה, הגה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א נענה ואמר אז: מ'האט צוגעומען דעם סדור'ל פון די וועלט"³⁴. כך גם אנו שומעים את הספדו של אחד מרבני גאליציה³⁵, רבי יחיאל מיכל היבנר זצ"ל שביכה את הסתלקותם של שני צדיקי הדור: "קצת דברים שאמרתי בבהכ"נ דפה"ק ניזניב יע"א, בשבת תשובה דשנה זו תרל"ג, לכבוד שבח שתי ארונות המקודשים הצדיקים הקדושים החכמים הישישים מרן ר' אהרן מטשרנאביל זצ"ל (חותנו של הרה"ק כקש"ת מרן ר' דוד משה מטשארטקוב שליט"א) ומרן ר' אהרן מקארלין זצ"ל (חותנו של אדמו"ר הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא שליט"א) שנפטרו שניהם בשנה ההוא.... והנה לא לבד שודאי זכותם עמד בכל מדינות רוסיא ובכל מדינותינו יען שחתניהם הקדושים וב"ב הם בגלילותינו אף גם בודאי האיר זכותם להגין לכל העולם כי היו צדיקים גדולים ובישישים חכמה והיו שרי אלפים ועובדי השי"ת במוחין גדולים אין לשער ולהעריך.... לפני הרה"צ מהר"א מקארלין זיע"א זכיתי לקבל כמ"פ בבית חתנו הקדוש בסאדיגורא שליט"א, והיה מתפלל בכח גדול יותר מכחו בעת זקנותו והיה פועל ישועות בקרב ארץ...".

על יומא דהילולא רבה וציונו הק' במלינאו, במאמר הבא בעזה"י.

32 ברכת אהרן עמ' קכב.

33 בשנת תרל"ד.

34 מפי השמועה.

35 נדפס בספרו "שער בת רבים" שבראש ספרו שו"ת "נחלה לישראל", וחזר ונדפס בקובץ באו"י כ עמ' כט ואילך.

כתבים

אברהם אביש שור

אשכנתא דרבי מרן אדמו"ר הזקן זיע"א ומקום מנוחתו במלינאו

(ב)

זכתה העיר מלינאו להיות צדיק שוכן בקרבה, וסיפר מרן אדמו"ר מהר"י מסטאלין- קארלין זיע"א כי "בשנה האחרונה לפני שנסתלק אדמו"ר הזקן זצוק"ל, עבר הטשרנובלער [הרה"ק רבי אהרן זיע"א] את מלינוב, ואמר לחסידיו שלא יתעכבו שם אף לרגע, כי רואה שבמלינוב מחכים לגדול הדור ומפחד להתעכב שם, ואח"כ עבר שם אדמו"ר הזקן ונסתלק שם".¹

1 כתבי קודש, מהדורת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, עמ' פה, וברברי אהרן עמ' רד. וראה שם מה שהוסיף וסיפר מרן זיע"א "שאדמו"ר רבי אשר זצוק"ל ה"יונגער" בקש מהחסידים שיעבדוהו מלנסוע ואמר: מיר קענען ניט אפהאלטן, אבל החסידים יש בכחם לעכב...", סיפור חשוב זה שכחתי מלציין בפרק הקודם, בקטע המתאר את נסיעתו האחרונה של מרן אדמו"ר זיע"א.

כן שכחתי להעתיק שם פרטים נוספים הקשורים לתקופה זו והמובאים בספרו של הרה"ח ר' יעקב קולא ז"ל "בית קרלין-סטולין" (תל-אביב, תשמ"ב, עמ' [קצא-]קצב): "סיפר לי דודי הרה"ח ר' פנחס מנחם קולא ז"ל, שאביו, הוא סבי הרה"צ ר' זלמן יוסף זצ"ל, סיפר לו שבחג השבועות תרל"ב היה בסטולין אצל ה"בית אהרן". כפי שסיפרתי לעיל, נמנה סבא עם תלמידיו של ה"בית אהרן", ועם מספר מצומצם של אברכים בעלי מח ואנשי מעשה, שהיו קשורים בקירבה נפשית ומסורים גם לאדמו"ר הצעיר, רבי אשר, ואהבה עזה שררה ביניהם.

"והנה באותו חג השבועות הרגיש האדמו"ר הזקן שלא בקו-הבריאות ושמעו מפיו רמזים על הסתלקותו הקרובה, אחרי התפילה הזמין הרבי הזקן את בנו שיכנס אליו לקדש יחד בחדרו. סבי רבי זלמן יוסף עמד תמיד סמוך למקומו של הרבי, היכן שעמד גם הרבי הצעיר, והוא שרמו עכשיו לסבא שיצטרף אליהם. עם כל גדלותו בתורה ובחסידות, וקירבתו אל הרבי הזקן, לא רק שהופתע, אלא נפל עליו פחד להיכנס אל חדר הרבי בלא הומנה מפורשת ממנו. הפחד והדרך ארץ היה גדול מאד, חשש מקפידת הרבי הזקן ונשאר עומד על מקומו מהסס, אולם הרבי הצעיר שקרא מחשבותיו, והבין היטב את פשר היסוסיו, מיהר ולחש באזנו: "ר' זלמן יוסף, עלי ועל צווארי, לא יאונה לך ח"ו כל רע". נכנסו, איפוא, שלשתם, אל חדרו של הרבי וקידשו קדושת היום וטעמו טעימה כלשהי.

"הרבי הזקן החל לומר דברי תורה מענין קבלת התורה וקבלת עול מלכות שמים והתקשרות לצדיקים. בין השאר אמר: "היסוד הוא אמונה בצדיקים ובפרט בצדיק שאליו נוסעים ומקושרים".

"אנו עומדים בפני תמורות - המשך ואמר - ויש לכן לזכור את המקור ולהישאר קשור אליו: יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף... (כאן הפסיק קמעא, לא גמר את הקטע, אלא הוסיף ואמר) אין כוונתי ח"ו כמו שהיה שם, אלא יש להיזהר שלא להנתק ח"ו מהמקור... יבוא זמן - המשך -

מרן אדמוה"ז זיע"א נטמן בבית החיים הקטן של העיירה מלינאו, בחלקת השדה שבקצהו הדרומי. על ציונו הקדוש הוקם אוהל בנוי מלבנים וגג של עץ², ומעל הציון הק' היה דלוק נר תמיד³, ועל הקיר תלויה היתה טבלא שבה רשומים היו סימני חמש עשרה מזמורי התהלים שהנהיג בנו מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א לאומרם על הציון הקדוש⁴. והיו נוהגים באהל בקדושה יתירה שאפילו כהנים היו באים אליו⁵, ובליל ראש-השנה היו החסידים ממלינאו מתפללים מעריב באהל הק'⁶.

בנו-יחידו מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א עלה לראשונה לציון אביו הק' במלינאו בחדש אלול תרל"ב, וסיפר על כך מרן אדמו"ר מהר"י זיע"א⁷: "דער יונגער זיידע איז געווען חודש אלול דעם ערשטן מאהל אויף דעם האלטן זיידנ'ס ציון, ער איז אריין (בתוך האוהל) און האט זיך דארט פארשלאסן, דערנאך האט ער געעפנט און האט געזאגט: "ווער ס'ווייל, קען פועל'ן - ביז א פערטל שעה!", דער עולם האט ניט געהאט קיין צייט צו שרייבן און מ'האט איבער געגעבן בעל פה, און ער האט אוועק געלייגט דעם זייגער, ווי ס'איז געווארן א פערטל שעה האט ער גענומען דעם זייגער און האט אריין געלייגט, ווען ער איז צוריק געקומען האט ער זיך געזעצט אויף דעם

- שקלין תהא יקרת המציאות, יש לכן לשמור עליה כעל בכת-עין, ובעיקר להשאר קשור למקור...".
- "הרבי, כנראה, נתן אות שמבקש כי ישאירו אותו לכו. הרבי הצעיר הבין את הרמז, תפס את סבי בזרועו ויצא מן החדר, כשהוא כולו תפוס שרעפים בגין הרברים שהסבא קרישא השמיע. כפנותו אל סבא אמר אז הרבי הצעיר: "רחימאי, עננים שחורים מתפשטים על שמי סטולין-קרלין".
- "מיד אחרי החג ציוה רבי אהרן לרתום את מרכבתו ולצאת לדרך. על שאלת בני ביתו לאן פניו מועדות ענה הרבי: לחתונה. כשהסוסים כבר היו רתומים למרכבה, והרבי התכונן לנסיעה, התקהלו מסביב לבית אנשים רבים שבאו להיפרד ממנו. יצא אליהם רבי אשר, הרבי הצעיר, וכשדמעות זולגות מעיניו פנה אל החסידים ואמר: "למי שקרלין יקרה לו, ישחטח על הארץ לפני הסוסים, ואל יתן להם לזוז". החסידים הבינו את הרמז וכן עשו. הרבי רחם נסיעתו ונכנס לביתו, אולם כעבור מספר ימים קם הרבי ונסע.
- "הוא נסע מעיירה לעיירה עד שהגיע לאוליק בוואהלין. כאן ביקר אצל הרבי מאוליק, כנראה נכדו של רבי הרש לייב הגדול - רבי מרדכי, אביו של רבי שמעון שלמה, שמרן הרה"צ רבי יוחנן זצ"ל היה אח"כ חתנו. שאל אותו: איפה העיירה מלינוב? אחרי שענה לו שהמקום לא רחוק, בערך 25 מיל, הביע הרבי את משאלתו לשכוח שמה בשבת הקרובה. היתה זו שבת פ' בהעלותך שנת תרל"ב. יצא רבי אהרן לבית העלמין המקומי ועמד ליד ה"אוהל" שעל קברו של רבי הרש לייב אוליק, ומיד ציוה להמשיך בדרך...".
- 2 כפי שהחסידים הקימו בבית החיים בקארלין אהל על ציונו הק' של אביו מרן הראש הגדול מסטאלין זיע"א, אם כי על ציונו של א"ז מרן הרה"א הגדול מקארלין לא היה קיים אהל וזה כנראה בגלל אזהרה מיוחדת שאולי הופיעה בצוואתו הק', וראה על כך בקובץ באו"י כג עמ' קלח בהערה 43.
- 3 בתקופה הראשונה לאחר ההסתלקות התמסר לענין זה החסיד ר' אברהם חוליס ז"ל (ס' מלינוב-מרוויץ עמ' 60). במשך שנים רבות היתה זו עבודת הקודש של שנים מזקני החסידים במלינאו, ר' אברהם הולצעס ור' יצחק לייב ז"ל (שם, עמ' 81). בתקופה שלפני השוואה היה ממונה על כך החסיד ר' אברהם (ר' אברהם/מקע) ויינר ז"ל שהיה מדליק את הנר תמידין כסדרן, ואף בעצם ימי כיבוש הנאצים ימ"ש, היה יוצא במסיני מהגניט ומדליק את הנר תמיד. הוא נספה בשואה, הי"ד (מפי בן העיירה וכנם של חסידים, ר' יהודה ויינר נ"י).
- 4 "ואח"כ כתבו סימני הקאפיטלך ודבקום להכתלים בתוך הציון הקדוש..." (ר' ישראל זינגר, "למען ציון", בהקדמה). גם אצל אהל אביו מרן הראש הגדול מסטאלין זיע"א היה "כפנים האהל נחקק על אבן שיש על דעת מנהגי קארלין, לומר עשרה קאפיטלאך" (ברכת אהרן עמ' עה).
- 5 בתכריך כתבים שמקורם הוא הרה"ק הר"ם מקאזניץ ובניו הק' זיע"א הנמצאים באוצר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, מופיע באחד הקטעים: "בכתב ידו הקדושה [?] לענין הציון ממלינאו מהבית אהרן שהכהנים הולכים שם במדדש משלי רכתא פרשה ט' גבי מעשה דרבי עקיבא".
- 6 מפי ר' יהודה ויינר נ"י.
- 7 כתבי קודש, עמ' כה-כו.

שטול, און האט געזאגט: מיר האבן געפועל'ט ביי דעם טאטן אז ביז א פערטל שעה וואס מיר וועלן זאגן זאל זיין געזאגט" [א"ז אדמו"ר הצעיר היה בחודש אלול בפעם הראשונה על ציון של א"ז אדמו"ר הזקן, הוא נכנס [בתוך האהל] והסתגר שם, אחר-כך פתח ואמר: "כל מי שרוצה, יכול לפעול - עד רבע שעה!" לצבור לא היה זמן לכתוב [את בקשותיו] ומסרו [כל-אחד] בעל-פה, ושם לפניו את שעונו, כשהגיעה לסיומה רבע השעה [שהוקצב] החזיר את השעון, כשבא בחזרה [מהציון לאכסניתו] ישב על הכורסא ואמר: פעלנו אצל אבא. שעד רבע שעה מה שנבטיח אכן יתקיים.]

ומענין זה יש לציין את אשר כותב הרה"ק רבי שמעון בידרמן זיע"א להגאון החסיד רבי חיים מנדל זצ"ל: "שמעתי מאחד מאנ"ש, שפעם אחת שאל דבר קשה בענין גדול את אדמו"ר [הצעיר] הקדוש רבינו אשר זצ"ל, השיב לו בלשונו הק': דאס וועלין מיר רעדין אין מלינאווי ביים טאטלע אוף דעם ציון, וכן היה..."⁸.

כעבור שנה מההסתלקות, בטו"ב סיון תרל"ג, עלה בנו מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א יחד עם בנו הינוקא קדישא זיע"א לציון הק' במלינאווי. נשאר בידינו תיאור מיום ההילולא הראשון, כפי שנמסר מפי אחד מזקני החסידים⁹: "בנסיעה הראשונה שנסע [מרן אדמו"ר אור ישראל זיע"א] עם אביו הקדוש [מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א] הם התאכסנו אצל סבי הרב החסיד רבי יצחק ציילינגולד ז"ל¹⁰ באליק בדרכם למלינאווי, הם הגיעו שם ביום ט"ז סיון לפני מנחה, ועשו איזה דייסה לינוקא קדישא שהיה אז בן ארבעה ומחצה, ולא רצה בשום אופן לאכלו, וחשבו כי זה מפני טורח הדרך. אך כשספרו זאת לאביו הרה"ק זיע"א ציוה שילכו לבדוק היכן קנו את הגרויפן [גריסים], וכשבדקו בחנות מצאו כי השק אינו נקי, ולאחר שקנו גרויפן אחרים נקיים, ובישלו מהם דייסה, אכלם."¹¹

לפני תפילת מעריב הדליק מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א נרות חלב ואמר כל חלב לה'¹², ונגש והתפלל מעריב, וגם הרב החסיד רבי אברהם אשר¹³ ז"ל היה ביחד עמם, וכל הלילה אחר סעודת הערב הלכו מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א ורבי אברהם אשר וסבי ז"ל הלך ושוב עד לפנות בוקר ושוחחו מאדמו"ר הזקן זיע"א ומיומא דהילולא.

למחרת עלה מרן אדמו"ר צ זיע"א על הציון הק' במלינאווי ועמו עלו ובאו צבור גדול של כחמשת אלפים חסידים מכל הערים והעיירות שהשתטחו על הציון הק'^{13א}.

8 ובהמשך הוא כותב: "בדבר שאלתו העמוקה אשר נצטווה מאת כ"ק אדמו"ר מקארלין שליט"א... עצתי היעוצה אשר אדמו"ר מקארלין שליט"א יסע למלינאווי וכעמדו בחפלה בשם ואת אשר יופיע לו מן השמים ברעיונו הק' הוא דרך האמת... באור החיים".

9 מכתבי הרב החסיד רבי מנדל ציילינגולד ז"ל.

10 בנו של הרב החסיד רבי נחום מנדל ציילינגולד ז"ל מתלמידיו של מרן הרא"ש הגדול מסטאלין זיע"א שעלה לעיה"ק טבריא ת"ב, הוא ובנו הרב החסיד רבי אברהם ציילינגולד ז"ל חתנו של הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א ומנו"כ בבית החיים כטבריא ת"ב.

11 על כך ראה גם בקובץ באו"י לג עמ' קמט.

12 בכתבי הרה"ק הרי"ם מקאזניץ זיע"א מוכא: "אמר אדמו"ר [הצעיר] א"ח וצוק"ל: דער טאטי [אדמו"ר] ז"ל האט גיהאלטן ביי איארצייט חלבנה ליכט, עהר האט גיזאגט: "כל חלב לה'..."

13 אורותיו ראה בקובץ באו"י ז עמ' צד בהערה 12

13א מפי הרה"ח ר' מנדל ציילינגולד ז"ל נשמע, כי הגיעו אז אלפי "פירלאך" (עגלות קטנות, בנות 5 נוסעים כל אחת).

ספר למען ציון

בו נקבצו המזמורים והמאמרים אשר יצאו מפום ממלך
וברבן שפת אמת. מרנא ורבנא. בקש"ת מו"ה ר' אשר
וצוקללה מסטאלין. על הציון מר אביו הקדוש :

ונלוה לזה

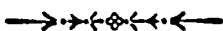
תפלת הדרך

אשר נלקטו ונאספו

ע"י

ישראל זינגער

מכפר הילמשע. מחוז אוסטריה.

ברדיטשוב

דפוס של חיים יעקב שעסיל

בשנת תרס"ג לפ"ק

КНИГА „ПРЕДЪ ПАМЯТНИКОМЪ“.
приложение ; Молитва на дорогу
Собрано Срулемъ Зингеромъ.

[הגעתם של אלפי חסידים לעיירה קטנה כמלינאו - עלולה היתה לגרום להרבה בעיות ובדיקות של תעודות מסע, שכמובן לא היו בידי הרבה מהחסידים שהברחו את הגבול] רבי אברהם אשר ז"ל שיחד את מושל האיזור, ומרן אדמוה"צ זיע"א שאלו אז, מהו הסכום שהעביר כ"מתנה" למושל, וענה: מאה רובל ! נענה ואמר אליו אדמוה"צ זיע"א: מספיק היה חמישים רובל, כי אין לנו כל פחד מהם, אנו שומרים על תפלה בצבור!¹⁴.

בעלותו לציון הק' אמר מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א: "לויט דעם טאט'נס שמחה - וואלט מען גידארפט ארויף גיין אויפן ציון מיט גיזאנג, נאר וואס וועט די וועלט זאגן". [לפי גודל השמחה של אבא - היו צריכים לעלות לציון בשירה וזמרה, אך מה הצבור יאמר]¹⁵.

בעת עמדו יחד עם בנו הינוקא קדישא זיע"א ליד הציון הק', אמר הינוקא לאביו הקדוש: "אט שטייט דא דער זיידע! ואמר לו אביו זיע"א: שא שא רעט ניט!¹⁶".

ואז אמר מרן אדמוה"צ זיע"א את סדר מזמורי התהילים המאמרים והתפילות "כאשר יש לנו בקבלה מבנו הקדוש זצוקללה"ה בהיותו על היא"צ הראשון שנת תזכור שאמר מזמורי תהלים אלו, ומאמרי הזוהר, ובקשות ממענה לשון...¹⁷".

"לאחר מכן דיבר עם האברכים והוכיחם על שאינם נוסעים בתמידות לקרלין, ואמר להם: איר וואלט וועלין אז מען זאל אייך שיקין קאטשיין [עגלות], דיא אלטע יודין פלעגין גיין צו פיס, ואמר משל ע"ז, אחד נסע עם עגלה ועליו הי' מונח ארגז עם זהב, ובא לאכסניה וירד מהעגלה ונכנס לשם, בין כך הריקו גנבים את הזהב מהארגז והניחו בו קיסמים, ואח"כ נסע הלאה, והרגיש שהעגלה נוסעת במהירות ובקלות יתר, והביט בארגז וראה שהריקו משא הזהב ומשום כך היא נוסעת בקלות כל-כך, כך כל דבר שבא בכובד סימן שתוכו רצוף זהב"¹⁸.

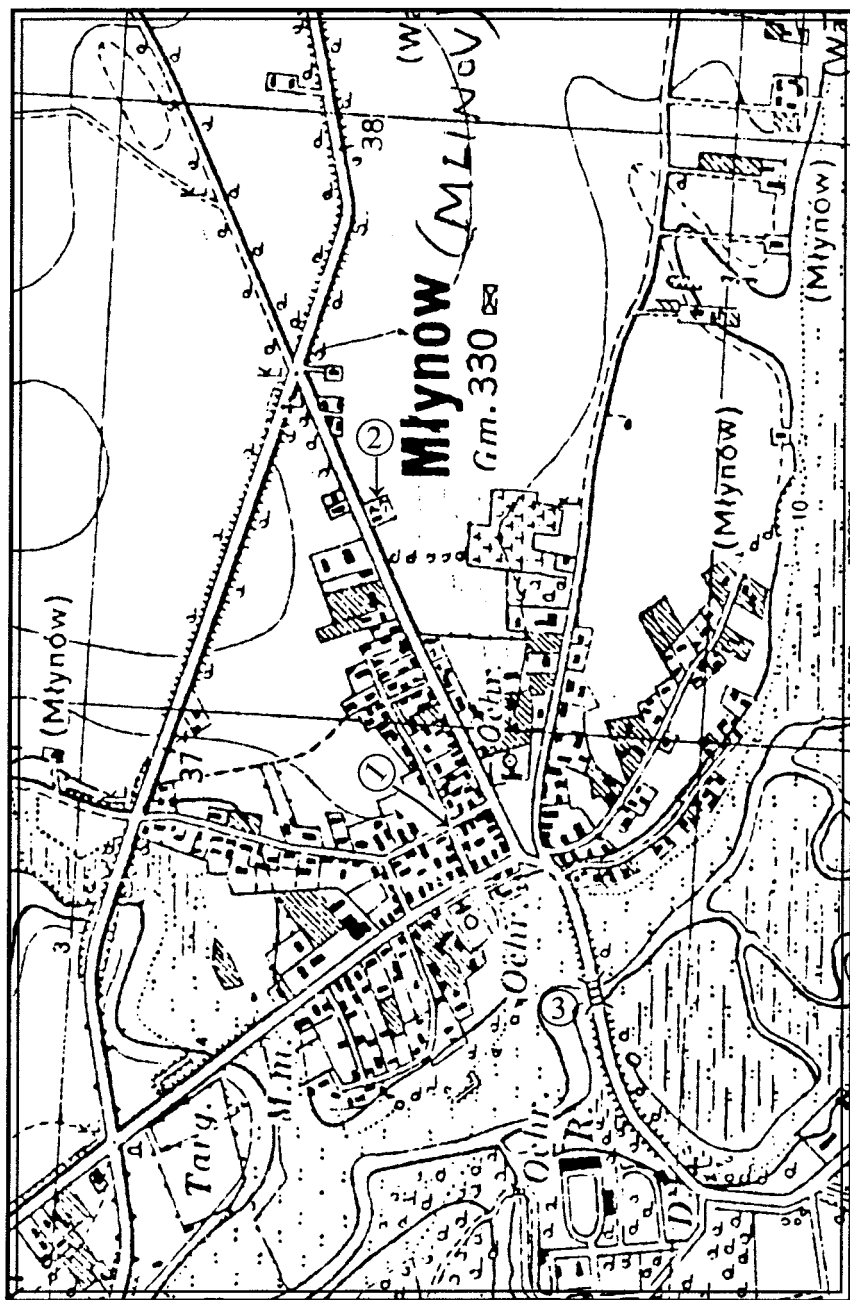
14 מרן אדמוה"צ זיע"א נענה פעם ואמר, כי הסיבה לשחרורו הקצר, מבית המעצר בפניסק, לאחר שהעלילו עליו בהושענה רבה תרכ"ז, (על כך ראה בקובץ באו"י כא עמ' כמה בהערה 1) הוא: "ווייל עהר פילעוועט תפילה בצבור". (מזקני החסידים).

15 מפי הרה"ח ר' אהרן הויזמן הי"ו. ובכתבי הרה"ק הרי"ם מקאזניץ זיע"א מביא את אשר שמע מא"ח מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א: "רבי פנחס קוריצער האט גיזאגט, אז א קינד קומט דאס ערשטע מאל צום טאטין אויפן קבר, קומען אלע צדיקים און גיבין אים האפ מיט: ליב איז דיר מיט דיין גאסט! גאנץ פמליה של מעלה גיבין אים אויך האפ מיט: ליב איז דיר מיט דיין גאסט! ווערט ער מלא שמחה, מיט דער שמחה קען ער פוילן אלדעס גוטס, נישט אזוי פאר זיך, פאר אנדערע אויך".

16 כתבי הרב החסיד ר' מנדל ציילינגולד ז"ל.

17 הרה"ח ר' ישראל זינגר ז"ל, בהקדמה לספר "למען ציון" "בו נקבצו המזמורים והמאמרים אשר יצאו מפוס ממלל רברכן שפת אמת, מרנא ורבנא, כקש"ת מו"ה ר' אשר זצוקללה"ה מסטאלין, על הציון מר אביו הקדוש". מזמורי התהלים הם: טז, יט, כא, לג, מז, נא, קג, קד, קז, קיא, קיב, קיט, קמד, קלג, עב, בקשות ממענה לשון ומאמר הזוהר פ' אחרי בדי"ה א"ר יצחק זכאין אינזן צדיקייא. סדר חמש עשרה מזמורי התהלים סדרם שונה ובתוספת מזמורים מנוסח עשרה המזמורים שאומרים על ציון אביו מרן הרא"ש הגדול מסטאלין זיע"א, וכדברי הנ"ל בהקדמתו: "כי משונים המזמורים האלו משארי המזמורים הנאמרים על ציונים אחרים", אך לאחר שנקבע סדרם זה על-ידי מרן אדמו"ר הצעיר זיע"א על ציון מרן אדמוה"צ זיע"א, נקבע סדר זה גם על ציון מרן אדמוה"צ זיע"א כדברי הנ"ל בהקדמתו: "ובסגנון זה אומרים גם על ציונו הקדוש", ובסדר זה מתפלל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א על ציון זקנו מרן אדמו"ר מהר"י מסטאלין-קארלין זיע"א שמנו"כ בטבריא תו"ב. אך על ציון הק' של מרן אדמו"ר הרי"ח מסטאלין זיע"א שמנו"כ בדיטרויט אומרים בסדר שונה כפי שנקבע על-ידי מרן אדמו"ר מהר"י מסטאלין-קארלין זיע"א.

18 כתבי הרה"ח הק' ר' מאיר ברנשטיין הי"ד. ומענין שיחה זו ממרן אדמוה"צ זיע"א סיפר מרן אדמו"ר

מפת העיירה מלינאוו, על רחובותיה ובתיה, משנת תרצ"ח (1938)

- ① בית הכנסת סטולין קרלין.
- ② בית העלמין היהודי מנו"כ מרן אדמוה"ז זיע"א
- ③ נהר איקווה

כך הועילה לו תפילתו של מרן אדמו"ר זיע"א שבחר למנוחתו-כבוד בוואהלן, שאמר לבנו מרן אדמו"ר זיע"א בטרם שם פעמיו לדרך¹⁹: "... לא כן ציוני הצדיקים שהמה במדינת וואלין שרבים משתטחים עליהם בתפלה ותחנונים לפני השי"ת", ועל-פי עדותו של אחד החסידים²⁰ שערך והדפיס את הקונטרס "למען ציון"²¹, המתאר את העליה לציון הקדוש לפני כמאה שנה: "ומזה נראה בעליל כי ארשת שפתי צדיק ידעון רצון ותפלתם רצויה לפני יתברך, כי בכל שנה ושנה ינהרו אנשים רבים מאפסי ארץ ויבאו רחוקים להעיר הקטנה מלוגיב הסמוכה לדובנא רבתי על היא"צ הקדוש, לומר על אוהל הצדיק נבג"מ זצוקללה"ה מזמורים ובקשות ולהדליק שמן ולהניח פתקי שמותם שם", וזו היא גם הסיבה אשר גרמה להדפסת קונטרס "למען ציון" מיוחד לסדר המזמורים התפילות והמאמרים הנאמרים על הציון הק': "וכאשר הייתי פעם ראשון על היא"צ, ובראותי דא עקא והרעש אשר ישתרר בין אנ"ש, בעמדם צפופים איש על כתף רעהו, ואיש את אחיו ילחצו אל הקיר לראות סימני הקאפיטליך ולאומרם על הסדר, ומה גדול צערם ומבוכתם של רבים מאנ"ש אשר לא ידעו סדר המאמרים המפוזרים לכן זה יחסר, וזה יוותר, זה יחליף וזה ידלג, - אז עלה על רעיוני לעשות מהמאמרים האלו חבור, אך לא מסתייע מילתא, וכעת מלאני לבי לקרבה אל המלאכה ולהוציא את מחשבתי מכח אל הפועל, לחברם יחד ולהעלותם על מכבש הדפוס, להוציאם לאור לאנהרא עיינין של אנ"ש ולהקל מעליהם משא העיון בהכתב הדבק על הכתלים... ובטוח אני אשר יתענגו החסידים והישרים בהמאמרים היקרים...".

מרן אדמו"ר הרא"א מקארלין זיע"א סיפר על השמחה הגדולה החופפת על מקום הציון הק' ביומא דהילולא: "אמר: כשנוסע למאלינאו, נדמה לו, כמו שנוסע למירון, כי הדרך לשלם עולה על הרים רמים, וכן השמחה שם על הציון הוא מעין בחינת מירון, מה שלא רואים על שום ציון מהצדיקים, ולזה זכה הוא, כפי רצונו בחייו, שבחר לו שם מנוחתו"²².

זקני החסידים היו מספרים כי בשנה הראשונה שלאחר הסתלקותו של מרן אדמו"ר אור ישראל זיע"א, הגיעו רבותינו הקוה"ט זיע"א למלינאו, מרן אדמו"ר

מהר"י מסטאלין-קארלין זיע"א כליל ההילולא של מרן אדמו"ר זיע"א בטו"ב סיון תש"ז, בחיפה. (כתבי קודש, עמ' כה).

19 ספה"ק בית אהרן דף קנ"ז ע"ב.

20 הרה"ח ר' ישראל ב"ר חיים אריה זינגער ז"ל מכפר הילטשע הסמוך לאוסטראה. נולד בשנת תרכ"ג, וכיהן כשו"ב בהילטשע ובזרובלובנוב הסמוכה לרובנה. הסתופף בצל מרן אדמו"ר אור ישראל מסטאלין זיע"א, ובשנת תרפ"ה על לא"י והתישב בתל-אביב, שם כיהן כרב נוה-שאנן. חיבר עוד ספרים: "צירופי האותיות" ו"ילקוט ישראל" וקיבל את הסכמתם רבותינו הקוה"ט זיע"א מרן אדמו"ר הר"מ מסטאלין הי"ד זיע"א, מרן אדמו"ר הרא"א מקארלין הי"ד זיע"א ומרן אדמו"ר הר"י מסטאלין-קארלין זיע"א. נלב"ע ביום ג' חשון תש"ח.

21 ספר "למען ציון" בו נקבצו... ונלוה לזה תפלת הדרך.. אשר נקלטו ונאספו ע"י ישראל זינגער, .. ברדיטשוב, דפוס של חיים יעקב שעפטיל, תרס"ג, כ"ב דפים. נדפס ע"י משרד ישיבת קרלין סטולין בית אהרן וישראל בניו יורק, בדפוס-צילום, חש"ד. טו עמודים, ובהשמטת קונטרס "דרך הישר" עניני תפילת הדרך שליטת המחבר והדפיסו יחד עם ה"למען ציון".

22 ברכת אהרן עמ' קעה. וראה במכתב קדשו משנת תרפ"ו (דברי אהרן עמ' קמו): "וממקום קדוש יהלוך שזיכני השי"ת להשתתח על הציונים הק' במלינאו של אא"ז הה"ק זיע"א ועליכם, וכן על ציון קה"ק הרה"ק ר"ש מקארלין ומנוחתו כבוד בפה לאדמיר...".

הרא"א מקארלין הי"ד זיע"א ומרן אדמו"ר הר"י מסטאלין-קארלין זיע"א ועמדו ליד הציון הקדוש, וקרא כל-אחד מהצדיקים את הקוויטלאך שהגישו להם אנ"ש המקושרים אליהם, ולאחר מכן היו מוסרים אחד לאחיו את הקוויטלאך לקוראם מחדש. והיו נוהגים רבותינו הקו"ט זיע"א לבוא במלינאווי בימי ההילולא בזמנים מסויימים: מרן אדמו"ר הר"מ מסטאלין הי"ד זיע"א היה שובת שם בשבת שלפני ההילולא, מרן אדמו"ר הרא"א מקארלין הי"ד זיע"א היה נוסע לשם ביום ההילולא, ומרן אדמו"ר הר"י מסטאלין-קארלין זיע"א היה מגיע למלינאווי ביום הראשון שבשבוע, הראשון שלאחר חג השבועות.^{22א}

בידנו תיאור מביקורו של מרן אדמו"ר הר"מ מסטאלין הי"ד זיע"א, שהיה מגיע למלינאווי ביום ההילולא ט"ב סיון, מפי אחד מבני החסידים ממלינאווי: "זכורני אחד מביקורי אצל זקני החסיד ר' יצחק מסטאראסטע ז"ל במלינאווי בימים שהיה חל היארצייט של רבי אהרן ז"ל, י"ז לחודש סיון. הגיע הרבי הצעיר מסטאלין עם פמלייתו, שהתאכסנו בבית סבי ז"ל, בבוקר השכם התחילו ללכת אל הציון של הצדיק, אמרו תהלים, כתבו פתקאות בהם הביעו את בקשו תיהם ותחנוניהם, ביניהם היו גם נשים בוכיות ומתפללות. אנשים באים ואחרים עוזבים את העיירה. ישבו יחד לספר מנפלאות הצדיק ונסים שארעו על-ידו. האמונה היתה כה חזקה עד שאפילו אינם יהודים התרשמו מהצדיק היהודי. באמצע השיחות היו לוגמים קצת משקה, ושוב הולכים לשטיבל של החסידים בעיירה, עד שהגיעה השעה להפריד ולנסוע הביתה תוך אמונה שהתפילות נתקבלו לרצון בזכותו של הצדיק..."²³.

וברשימות מזקני החסידים אנו מתוודעים לתיאור עליתו של מרן אדמו"ר הרא"א מקארלין הי"ד זיע"א לציון הק' במלינאווי, משנת תרפ"ט, שאז עלה למלינאווי ביום י' אייר: "יום ב' פרשת בהר... ובשעה 4.30 נסע למאלינעוו על ציון אא"ז הזקן זי"ע, ושכרו אחד אוטא גדול ונסעו עמו שלשה עשרה אנשים בלוית אנ"ש בקולות זמרה אחר האוטא, ויצאנו בשמחה וכך נסענו כל הדרך, וכל העוברים ושבים עמדו לקול השמועה ההולכים למרחקים מהאוטא. קרוב לשעה 6 באנו בשלום למאלינעוו, אדמו"ר שליט"א לבש בגד שבת ונסע משם על עגלה עד הציון, ואנ"ש התאספו עוד ובאו על אוטאס, וגם כן אנ"ש ממלינעוו באו על הציון לערך ארבעה מנינים, ושהה שם עד אחר מעריב ואמרו תהלים הקאפיטלעך הקבועים, ואדמו"ר שליט"א הוא המתחיל והמסיים, אח"כ התפלל מנחה, ואח"כ קרא הפתקאות, ואני מסרתי לו כוללות צעטיל מאנ"ש מכל המקומות מא"י, מהאבות והבנים, והרבה ששכחתי שם אמם כתב בעצמו שם אמם, וג"כ מאנ"ש שלא כתבתים מחמת שכחה, ואח"כ קרא הפתקאות מאנשי חו"ל, והתפללנו מעריב. ואח"כ רקידה סביבות הארון בניגון הקבוע אחר ספירת העומר.

"אדמו"ר שליט"א נשאר שם לבדו על עשרה דקים, וחזרנו העירה. מרן שליט"א נסע על עגלה, ואנחנו הלכנו דרך השדות עד הכביש בקול רינה, והלכנו לערך ששה ק"מ עד העיר לבית האכסניה לאחד מאנ"ש ושם עשו סעודה גדולה מבשר ודגים

^{22א} מפי הרה"ח ר' משה מלמד ז"ל.

²³ ס' מלינוב-מרוויץ, עמ' 82, מתורגם מאידיש.

כיד המלך, בלוית רקודים עד שעה 2 בלילה, ובבקר השכם לבית התפילה, והתפילה בשעה 7 ומשם הלכנו על הציון הק' אחר טעימה מועטת, הסדר היה כדאמול...".

מרן אדמו"ר מהר"י מסטאלין-קארלין זיע"א היה נוהג מדי שנה, ביום הראשון בשבוע לאחר חג השבועות, לנסוע לציון הק' למלינאוו, ובידנו תיאור מהעליה לציון הק', מרשימותיו של חסיד בן-ביתו²⁴: "ביום הראשון, - הראשון אחרי חג השבועות יצאו שני אוטובוסים בשעה 6:30-7:00 מלאים עם אנשים למלינוב, לפעמים שכרו אוטובוס אחד גדול, [כ"ק הירשה לנסוע לכמה מהבחורים המבוגרים מהישיבה, אבל מספרם אף פעם לא עלה על 6-8, וזה היה זכות גדולה שקבלו רשות לנסוע] הנסיעה ארכה בערך שעה, כ-5-6 ק"מ לפני מלינוב, על פרשת דרכים, חכו כבר לאוטובוסים מלוצק - אוטובוס עם חסידים מדובנא, ואוטובוס מאוליק, וכמה עגלות מכפרים ועיירות שונות.

אחרי זה יצאה כל השיירה למלינוב, כ"ק זיע"ה התארח בבית שבו התארח אדמו"ר הזקן זיע"ה (הבית שאדמו"ר הזקן זיע"ה התארח - נשרף שבועיים אחר פטירתו, אבל זה היה בנין שנבנה במקומו), אחרי שהגיעו כולם יצאו לטבול במקוה, והלכו להתפלל שחרית, ויצאו על הציון הקדוש, צריך להדגיש במיוחד, שהציון עמד בתוך בנין גודלו כחדר גדול, אבל זה היה ממש נס - שהגיעו חסידים על הציון, והרבה מאות, המקום תמיד הספיק, ואפילו לרקוד שלאחרי קבלת הצעטלאך, (הציון עומד לא רחוק מהכניסה מצד שמאל), אחר זה היתה סעודה שארכה הרבה שעות, הסעודה היתה בגן [ליד בית הכנסת של חסידי סטולין-קארלין בעיירה] שמה העמידו הרבה שלחנות וכסאות לכבוד הסעודה...".

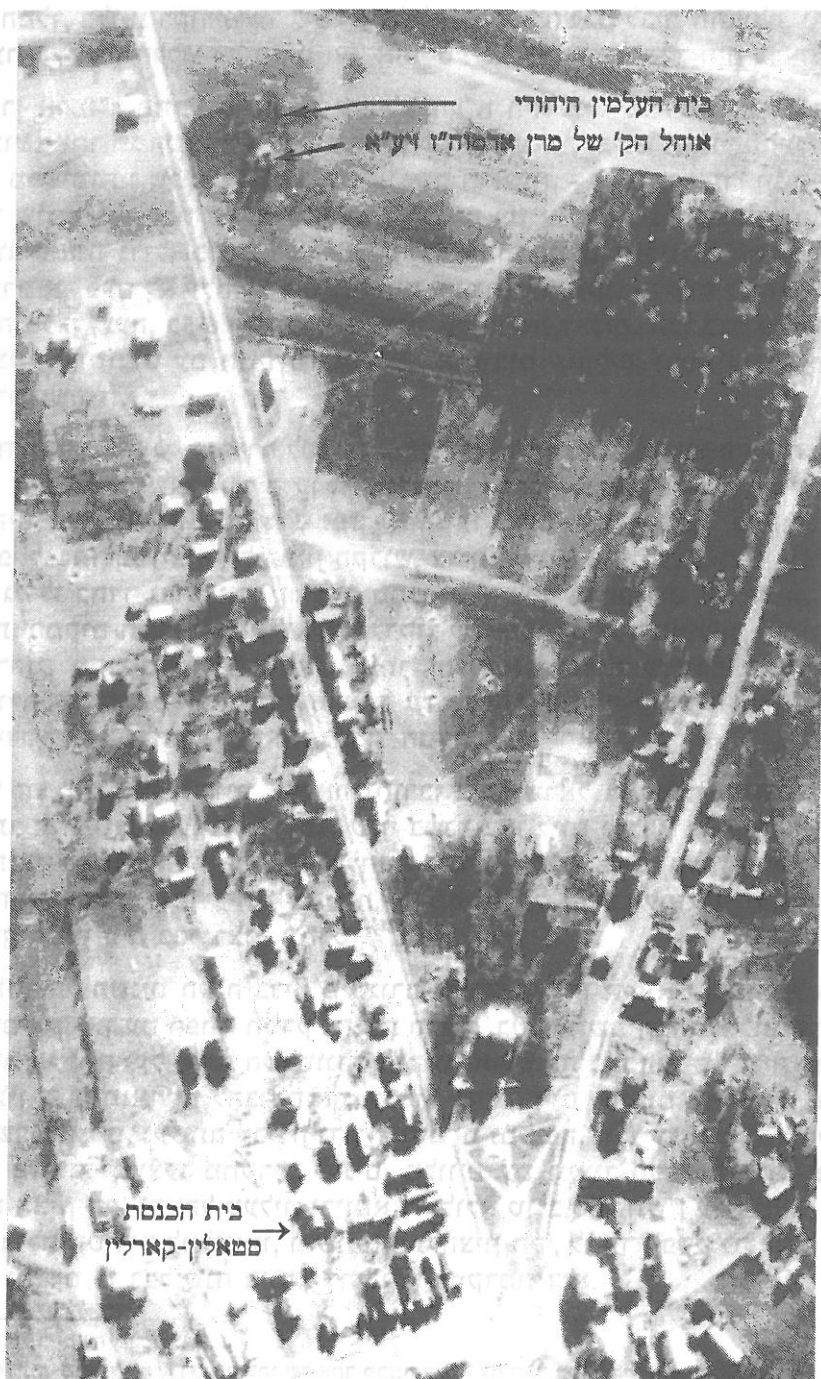
כך זה נמשך עד לשנות השואה וחורבן בית ישראל באירופה המזרחית, וכפי שכותב אחד מבני העיירה: "...ומדי שנה בשנה באו ליום הזכרון אלפי אלפים איש, וכך היתה נמשכת השלשלת עד למלחמת העולם השנייה, ואני, הכותב, זכיתי אחרי המלחמה, בשנת תש"ד, וגם בתש"ה, להשתטח על קברו ולהדליק נרות במקום הארון, הבנין היה כבר רצוצ ונהרס...".²⁵

במשך כל השנים היתה בריה"מ סגורה ומסוגרת ואין איפוא ידיעות על הקורה במקום הק', אך עם הפתח הסדק בחומת הברזל, בשנת תשמ"ח, החלו להגיע ידיעות על בית העלמין ועל כוונת השלטונות במקום להרוס את בית החיים.²⁶ בית קארלין-סטאלין עשה מאמצים להבטיח את שלמות בית החיים ושיקום הציון הק', ולאחר שבמשך שנתיים, נעשתה עבודה גדולה, יסודית ומקיפה. נגבו עדויות מבני העיירה, נעשו מדידות ובוצעו מחקרים שונים, מלווים עם תיעוד מפות וצילומי-אוויר, - שוקם הציון הק' והאהל מעליו, וביומא דהילולא טו"ב סיון תש"ן עלה מאור עינינו עם חבורת חסידים למלינאוו, והשתטחו עלהציון הק', לאחר הפסק של יובל שנים, ומאז נוהגים כן בכל שנה ביומא דהילולא כמקדמת דנא.

24 הרה"ח ר' משה מלמד ז"ל.

25 ס' מלינוב-מרוויץ עמ' 317, מעדותו של אחד מבני העיירה עולה כי בשנת תש"ד עדיין עמד האהל הק', אך גגו היה פרוץ מפצצה שהוטלה עליה. בעובדה זו אפשר להבחין בצילום-אוויר מאותה שנה.

26 באותם ימי חרדה הועלתה אף הצעה להעלות את ארון הקודש לארה"ק, ונשלחה השאלה לפוסקי הדור, תשובותיהם מתפרסמות ב"בירורי הלכה" שבקובץ זה.

תצלום אוויר של העיירה מלינאוו משנת תש"ד (27 באפריל 1944)

הנמצא בארכיון הקונגרס בוושינגטון

על גדולתו של יום ההילולא קדישא אמר מרן אדמו"ר הרא"א מקארלין הי"ד זיע"א: "אצל אבא [מרן אדמו"ר אור ישראל מסטאלין זיע"א] ראינו שיום זה היה נחשב לסיום הימים טובים של פסח וחג השבועות, כי ביום זה גמר כל ברואי מעלה, שהתחילו בחג השבועות..." וגם הוא זיע"א אמר על עצמו: "כי בשום אופן לא היה יכול ביום זה לאכול ביחידות, ביום ההילולא קדישא, כי דרכו של אא"ז היה לאכול בכל פעם עם אנשי שלומו, ובפרט עם אנ"ש מאר"י, ואיך יכולים ביום כזה לאכול בפני עצמו, ואמר שביום זה רצונו לבלות מעט עם האברכים..."²⁷

דורשי רשומות היו מציינים כי יום ההילולא חל באותו יום שחל ל"ג בעומר "נקוט האי כללא בידך, ביום שחל הלולא דרשב"י ז"ל יחול לעולם היא"צ של אדמו"ר זצוקלה"ה".²⁸ ומנהג אנ"ש בארה"ב לסיים הש"ס בעת הסעודה²⁹, ועושים סעודה בבשר ודגים לכבוד הצדיק הקדוש זיע"א³⁰.

27 ברכת אהרן עמ' קעה.

28 למען ציון בהקדמה. וראה בשמע שלמה ח"ב עמ' עה: "בכתבי הרה"ג ר' נתן נטע הכהן ז"ל אבד"ק קאלביעל, בשם הרה"צ ר' יהושע דוד אשר ז"ל מזעליחוב, אשר הרה"ק ר' אהרן ז"ל מקארלין בעל ספר הקדוש בית אהרן, אמר פעם ביאצ"ט של הק' מהר"ש מקארלין בזה"ל: ר' נח (הוא הה"ק ר' נח ז"ל מלעכאוויטש), היה בעל חשבון גדול, ועשה חשבון שביום הלולא דרשב"י ל"ג בעומר, בזה היום הוא כ"ב תמוז... ולפלא שגם היאצ"ט של הה"ק ר' אהרן זצלה"ה טו"ב סיון, ג"כ חל באותו יום שחל ל"ג בעומר...".

29 כך נהגו שם עוד בימי מרן אדמו"ר הרי"ח מסטאלין זיע"א שמנו"כ בדיטרויט, וראה בסידור בית אהרן וישראל מהדורת כ"ק מרן אדמו"ד שליט"א, במנהגי טו"ב סיון.

30 וראה במכתב-קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מסטאלין-קארלין זיע"א לחבורה הק' (כתבי קורש ח"ב עמ' קז): "אנו שבע רצון מהסעודה אשר עשיתם הילול"ק בטו"ב סיון זצ"ל".